

EDINOST

Glasi slovenskega političnega društva za Primorsko.

»V edinosti je moč«

»EDINOST« izhaja vsako saboto zjutraj; cena za vsa leta je 4 gl. 40 kr., za polu leta 2 gl. 20 kr., za šest let 1 gl. 10 kr. — Posamezne številke se dobivajo pri opravištvu in v trafikah v Trstu po 7 kr., v Gorici in v Ajdovščini po 8 kr. — Naročnice, reklamacije in inserate prejema Opravištvo »via Zenta 5«.

Vsi dopisi se pošiljajo Uredništvu »via S. Lazzaro« Tip. Hvala; vsak mora biti frankiran. Rokopisi brez posebne vrednosti se ne vračajo. — Literati (razne vrste naznanila in doslanice) se zaračunajo po pogodbi — prav cenó; pri kratkih oglaših z drobnimi črkami se plačuje za vsako besedo 2 kr.

Ustavaški polom.

Laž in krivica imate kratke noge; kdor družemu jamo koplje, sam vanjo pade: to resnico zdaj čuti ustavoverna stranka, ker nanjo udriha strela za strelom. Kar se je v žgalo na čelo znamenje fakijske opozicije, loputa jo od vseh strani neusmiljena usoda; podlegla je v češkem veleposestvu; skalila zaupanje mej svojimi pristaji, ker se je v državnem zboru upirala svobodnim načelom; v nemilost je prišla pri malih obrtnikih, katerim je vse mogoče ovirala delala; vedno nove davke nakladala, sploh; navellčalo se je nje vse ljudstvo in jo začelo grajati ter obsojati, ker je spregledalo, da se briga le za to, kako bi gospodovala i sama sebi žepe polnila. Boljši možje so jo začeli zapuščati, nje pristaja, baron Walterskirchen, telo nje-nega telesa, obsodil in pobil jo je brez milosti, ko je svojim volilcem dajal račun, najbolj pa jo je ponižal dunajski državni poslanec, dr. Kronawetter in vredno je, da o tej stvari nekoliko obširneje govorimo.

Uže zadnjič smo omenili, da so nekateri najbolj zagrizli nemški liberalci na tistem sklicu svoje pristaje i nezaupnico izrekli dr. Kronawetteru, ker je njihove grehe šibal, da pa je takoj sklical Kronawetter vse svoje volilce, ki so mu dali slajno zaupnico in s tem pritiskali nemškimi liberalcem zaščitno, da vsi omamljeni sem ter tja omahujejo; ker so izgubili zadnjo zaslombo, mesto Dunaj, na katero so se toliko zanašali. Še nikoli, kar je na Dunaji državni zbor in Dunajčanji volijo vanj poslance, ni bilo takega volilnega shoda, to je bila božja sodba. Kronawetterovi nasprotniki so se sicer dobro pripravili in s peklenskim kričanjem in ropotanjem hoteli ga uničiti, ali on se ni prestrašil, ampak z šibo svojega govora tako pretepel Herbst i njegove pristaje, da so kar iz zbornice bežali, ker jim vse kričanje in ropotanje nič ni pomagalo. Volilci, katerih je bilo nad 1000, sklenoli so z vsemi glasovi proti 7 to-le resoluciji: »Zbrani volilci osmega okraja izreka-jo svojemu državnemu poslancu dr. Ferdinandu Kronawetteru popolno zaupanje in pri-čakujejo od njega, da bo k ljubi vsem sovra-žnim napadom v boju za interese ljudstva in rojstnega svojega mesta Dunaja krepko stal«.

Škoda, da nam prostor ne dopušča, natis- notli dve uri trajajočega govora. Rekel je mej drugim: »Dolžnost vsacega poslanca je, da ni-

koli ne zastopa strankarskih interesov, tako tesnosrčen nobeden ne sme biti, da ne bi videl vzvišenega poklica, ki mu nalaga dolžnost, za- stopati vse ljudstvo v njegovej celoti; z blagom in krvjo prebivalstva se mora varčevati, ker ljudstvo, katero s premoženjem in življenjem stoji za celoto, dolžno je le toliko dajati, kolikor je v njegovo korist. Jaz sem našel tako gospo- darstvo, da je neverjetno, in ker sem se vzdignol zoper to, zato me napadajo tisti, ki delajo za strankarske namene. Meni se očit, da ne hodim z stranko, ki se je rekrutirala iz mož in prili- zovalcev tistih ljudi, ki so se, bodi si pod Herbstom ali Lasserjem, udeleževali sleparij na borski in pri bankah, ki so razmetali 20 mili- jonov za podporo železnicam, ki so ustanovili državne predplačilnice, zakrivali pri hranilnicah primanjkljaj, s katerim so chabrus plačali, da danes hranilnice, da pokrijo primanjkljaj, mesto 6 le 3%, obresti zapisujejo najubožnišim poslom. Zato me sovražijo. S tako stranko se Krona- wetter nikdar i nikoli ne bo pajdašil. Če ta stranka zopet na krmilo pride, pa bo zopet enako delala, in organi te borzne smetljake so, ki po- sebno radi po meni udrihajo in gospoda moja, eden teh organov (»N. Wr. Tagblatt«) se s tem odlikuje, da piše na prvej strani o svobodi i nemštvu, v sredi o bankah, i na zadnji strani se ponujajo mlade, dobroohranjene vdove pre- možnim, če tudi starim gospodom«. O narod- nostih je Kronawetter govoril tako le: »Jaz sem rojen Dunajčan in Nemec, jaz nisem nikoli zoper nemške ideje govoril ali glasoval, ali jaz vem, da živimo v državi, v kateri ne živé sami Nemci; s tem moramo računati, i na to se opi- rajo tudi državni osnovni zakoni v 19. členu. Te zakone so sklenoli Nemci in v njih priznali, da imajo v državi, v kateri so razne narod- nosti, ki v enake meri dajo svoje sinove v voja- ke in svoje goldinarje davkarji, da imajo te narodnosti tudi pravico, gojiti svoj jezik in svojo narodnost. Otrok, ki stopi v ljudsko šolo, mora se v materinem jeziku poučevati, in kako teško bi bilo, ako bi se v višjih šolah učence poleg težave s tvarino moral bojevati še s te- žavo tujega jezika. To je prav tako, kakor bi se moral Nemec, ne v nemškem, ampak v fran- coskem jeziku učiti. In to je povsod tako. Če mož plačuje davke, ima pravico zahtevati, da more v bukvicah brati, da ve, koliko je pred- pisanega, i da se lahko pritoži, če kaj ni v redu. Da se temu v okom pride, treba je narodnost-

nega zakona, ki bi natanko določil pravice po- sameznih narodnosti v uradnih, šolah in sod- nijah, da vsak ve, kako daleč sme iti. In do tega tudi pride«. — Po tem govoru je nastalo gromovito več minut trajajoče ploskanje in odo- bravanje. — O sijajnej zmagi smo uže zgoraj omenili.

Po končanem zboru pa so se zbrali v go- stilnici »zu den drei Hackeln« družih okrajev najodličnejši volilci, mej temi tudi dr. Miklošič, ki niso hoteli priti v zbor, da časnikarskim laž- nikom niso dali povoda napadati in črniti sebe in Kronawettera. Mej zbranimi je bilo petnajst mestnih svetovalcev; dr. Lueger, ki je nedavno odkril več sleparij, ki so se godile na Dunaji, i se s tem Dunajčanom zelo prikupil, napil je mej splošnim navdušenjem prvi dr. Kronawetteru ter rekel: Nemško-liberalna stranka nas je dvajset let sleparila, danes je raztrgana krinka z obraza in upamo, da se nam posreči, otresti se nje demoralizirajočega vpliva. Ko se je nekdo prodrzol, govoriti o barbarskih jeziki, vstal je profesor dr. Gugler ter ves razjarjen zakričal: Avstrijski narodi niso barbari! Najgroznejše pa je pobijal občinski svetovalec Baumgartner cen- traliste, njegove besede: »Ta gospoda je v dvaj- setih letih, kar je vladala, vsako leto bogatela, ljudstvo pa je vsako leto bolj obuboževalo«, vzbudilo se nepopisljivo navdušenje. Govorilo je še več občinskih svetovalcev i družih mož in vsi so hudo šibali nemško-liberalno stranko ter sklenoli, Kronawetterov govor natisniti v 10.000 iztiskih in ga razdeliti po Dunaji in drugih deželah. Sestavil se je tudi odbor iz za- stopnikov vseh dunajskih okrajev, da napravi Kronawetteru na čast velikanski banket, katerega se vdeležijo več tisoč oseb.

Tako se je maščevala Kronawetteru z ne- sramno sleparijo dana nezaupnica in vresničil se je njegov, ki pravi: Kdor družemu jamo koplje, sam vanjo pade.

Veseliti mora vsacega dobromislečega člo- veka, da se je na Dunaji začelo vzbujati boljše spoznanje, da je tako krepko zadonel glas javne vesti; to polagoma pokoplje tudi rovarstvo v družih deželah, in pritrjujemo besedam »Wiener Allgemeine Zeitung«, katera je zadnje dni pro- menila politično barvo in piše: Kdor ima oči, da vidi, in ušesa, da sliši, ta mora danes ve- deti, da je ustavoverna stranka mrtva.

Dopisi.

Iz Trsta 3. maja.

(Židje v Trstu in »Irredenta«. — Volilno gibanje. — Opomin tržaškim Slovincem).

Prebili smo tudi soboto, 29. aprila, kateri dan je imela biti v Trstu velikanska »Juden- hetze«; židje so se sicer ball in poskrili, a ni teklo ne krvi, še celó vina ni teklo dosti, ker naši delalci in okoličani nemajo posebnih za- služkov, posebno od kar naši veliki trgovci rajši jemlje v službo tuje, italijanske, nego pa domače delalce. — Vse je torej dobro izšlo in danes se naši židje nič več ne bojé, ker se jim tudi nič ni bati, posebno pa od okoličanov ne, katerim rojé vse druge muhe po glavi, nego proganja- nje židov. Grdó pa je od nekaterih židov in njih drugih neodrešenih prijateljev, (Irredentov), da so one pismene pretnje podtikali Slovincem. — Židje bi morali boljše poznati svoje prijate- lje, kateri se jim vedno dobrikajo, da jih rabijo za svoje namene, ker imajo denar, katerega dosti potrebuje Irredenta, a jih gotovo bolj so- vražijo, nego ubogi okoličani, ki še sovražni- kom nikoli nič žalega ne storé. — Antisemitsko zvezo naj židje rajše iščejo mej onimi raznimi razsajalci, mesarji, postopači i. t. d., katere so prav nekateri židje ščevali na okoličane in tako provzročili prelitev krvi leta 1863.

Koliko so sebi in Trstu s tem koristili, to imajo zdaj priliko študirati. Mi menimo, da se bo ono zločinstvo resnično še maščevalo nad prouzročitelji, a tega zopet ne bodo krivi okoličani, kateri so predohri kristjanje, da bi se maščevali za prebite nezgode. — Perfidno pa je od krščenih in nekrščenih Irrelentarjev, da se poslužujejo takih sredstev za svoje namene in mi v imenu okoličanov in sploh tržaških Slovanov protestujemo proti takemu zavrat- nemu ravnanju. Uže zadnjič smo dali židom dober svet, naj se ne mešajo v »Irredenta«, ker ona je zmaj, kateri bi v resnici utegnil požreti jih. Židje so bili največji podporniki onej stranki, katera se zdaj zove fakijska opozicija, pa kako jim zljaj ta stranka podporo povrača? To se je pokazalo v antesemitičnih zborih na Du- naju, in tudi Irredenta jim nič bolj ne bo hvale- žna, o tem naj bodo preverjeni.

Volilno gibanje v okolici se je uže začelo; bili so razni volilni shodi v okolici in povsod se je videlo, da okoličani bodo volili le svoje ljudi, ter da do večine ne prodere glas lahonske

tri glavne grupe zgodovinskih ljudstev: Semite, Hamite in Arijane (Japetovce); naj bode i za- naprej ona vez, s katero naj se družijo v vzaj- jemnem mirnem tekmovalni na polji znanosti, vsestranskega napredka, trije glavni zastopniki evropskih ljudstev: Romani, Germani in Slo- vani. Ali vrnimo se v naš kot jadranskega morja v Trst. Naš pesnik poje:

»Buči, buči morje adrijsko,
Nekdaj bilo si slovensko!«

Je-li to istina? Po raziskavah učenih jeziko- slovcev »adro« je staroslov. »morski zaliv«, (lat. sinus, gršk. kolpos, nemški busen, italijan. seno). Kakor nam poroča rimski pisatelj Plinij (79. l. po Kr.) tam, kder so pozneje vzrastle Benedke, bilo je na močvirnatem kraju, imenovanem »sep- tem maria« (sedmero morje), pristanišče: »Edrona«, kar ni drugo nego staroslov. »adro«, novoslov. (n' »adro, luka, pristanišče, zatok.

Komur ta razlaga ne ugaja, pa naj se drži starega razlaganja po mestu: Adrija, ali po naj- novejšej izpeljavi prof. Pervanoglu: Prvotni sta- novniki, došli iz male Azije, čestili so posebno malika »Atar« — božanstvo ognja, in zato so tudi temu morju rekali »atarsko« — adrijsko morje? (Archeografo Triestino VII.). Nu, bode kdo ugovarjal, vedno le to neslano jezikoslovje! Slovan se mora s pomočjo jezikoslovja braniti, kakor je slavni Šafarik rekel: »V imenih je najstarejša zgodovina Slovanov«, ali kakor de Mickiewicz: »Mej vsemi jezici je slovanski po

Podlistek.

Trst in okolica.

(Zgodovinske črtice, splešuje M. Skalovič.)

»Kakor drevo, zasajeno ob vodnih potocih, katero sad svoj rodi o svojem času.«
Psalm 1. 13.

»Reka se zdrmi iz sanj, naslednica slavne Promone,
»Desno Albertu podá, z levo mu morje odpre;
»Terst Leopoldu in Kras; Frideriku Celeja, Dolenja;
»Živa Gorica potem prvemu Maksu se vda,
»In polovici moči slovenske trese Mletak se.
J. V. Koseski.

Uvod.

Na bregovih sinje Adrije, v najskrajnem severno-zahodnem zalivu jadranskega morja, stoji najimenitnejše trgovinsko primorsko mesto mile naše Avstrije, — starodavno mesto Trst. Slovesno obhajamo letos 500 letnico, odkar je to slavno mesto prostovoljno prišlo pod vrhovno vlado habsburške rodovine. Da bolj ocenimo izvenredno važnost Trsta, gledé na sosednje pokrajine in vso našo monarhijo avstrijsko, trgo- vino in svetovno občenje z daljnimi prekmor- skimi deželami, nam je vsakakor potrebno po- znati nekoliko zgodovinski razvoj tega sve- tovnega trgovskega mesta. Prvi, glavni pogoj vsakej zgodovini bi imela biti čista neskalsena resnica. A najzlahtnejše rude so globoko v tem-

nem krilu zemlje zakopane, isto tako plemenita hčerka nebeška, resnica, zakrita je mnogokrat pod temnim zastorom in kdor jo hoče najti, ne sme štediti truda, muke, napora.

Vsi zgodovinarji trdó, da jim je le za to, da resnico povedó, pa nasprotno, mesto jo tako pokazati, kakoršna je, grdo jo šemijo; vsak jej da svojemu osobnemu okusu ugodno obleko: Nemec črno-žolto-rudečo; Talijan belo-rudečo-zeleno; nu! Slovan pa belo-modro-rudečo. La- tinski pregovor pravi: errare humanum!« (gre- šiti je človeško). Nasproti pa je nečloveško v spoznanju zmoti trdovraten ostati. Ena glavnih in žali jako ukoreninjenih zmot je, da mnogi Slovanom ne pripoznavajo onih obče človeških pravic, kakoršne vedno le zase zahtevajo. Raje, nego krščanskega načela mejebojne ljubavi i spoštovanja, drže se ko klóp kože, načela pa- ganskega zgodovinarja: »To je prav po človeško, druge tlačiti, da sam ne bodeš tlačene.« (Tuci- dides I, 76.) Dasirav je izrek najslavnejšega grškega zgodopisca, vendar nikakor ne sme veljave imeti v dandanašnjih krščanskih državah. Ne zatirati, stiskati, tlačiti, grditi, ščevati, in kar je tacih nečastnih dejanj, nego vzbujati, unemati, polpirati vse, kar je lepega, dobrega, koristnega, ima biti plemenita naloga slehernega osikanca. V to svrhu se vrste v dandanašnjih časih razstave po vsem svetu. V tem stoletji so tudi v Trstu bile razstave l. 1803, 1840, 1842, 1854, 1871, pa letošnja, ki se pridedi v proslavljenje

500 letnega jubileja, obeča prekositi vse prednice. Kakor se na razstavi oči gledalcev radujejo nad raznimi izdelki človeškega uma in dlani, tako se pri zgodovini raznih dežel, krajev in mest razvedri duh človeški ter dobiva mnogotero spoštudo k plemenitim činom.

I.

Lega mesta Trsta.

»Kdor pozna dobro narčne razmere kacega kraja, pozna ob enem uže dober del zgodovine istega kraja.« pravi znameniti zgodovinar mo- ravski o. B. Dudik. — Sredozemsko morje je razdeljeno v tri večje predele ali podanaje. Prva mej deželami v najstarejši dobi znanimi, mej Egiptom, Palestino, Fenicijo, Malo Azijo in Grško. Pota človeške izomike imajo tu svoj pričetek. Drugi oddelek sredozemskega morja globoko zajeda mej dva poluotoka južne Evrope, mej Balkanski in Italijški poluotok, to je kakor ostré sredozemskega morja — adrijsko ali jadransko morje. Tretja, najširša gladina sredo- zemskega morja se razprostira mej zahodnim bregom Italije, južnim Francije, vshodnim Špa- nije in severnim Afrike, tja do »stebrov Herku- lovih«, kakor so nekda pravili ožini gibraltar- skej. Silno važno v zgodovini človestva je to sredozemsko morje »okoli katerega sedimo, kakor žabe okoli luže.« (Platon.) To trojno jedino morje je vezalo tri v starem veku znane dele sveta: Azijo, Afriko, Evropo, skup je pripeljalo

sirene. O kandidatih pa denes še ne govorimo; le to priporočamo našim ljudem, naj se držijo zvesto tega, kar so obežali poverjenikom društva »Edinost«, naj ne pustijo se sebe Lahonom in njihovim agentom (Slovencem žalostne postave), naj jih ostro zavračajo in naj jim odgovarjajo, da noben Italijan, kateri se sili Slovence za poslanca, ni pošteni, kajti ako hoče biti Slovence pravilni, ne more biti pravičen težnjam svojega naroda; in če prav v mestu paktiramo, v okolici saj moramo pokazati, da na lastni zemlji smo sami svoji gospodarji. — To je menenje vsacega poštenjaka.

Rodoljubi v okolici naj torej pridno delajo v tem zmislu, naj se zedinijo za katerega koli kandidata, samo da je pošten in razumen naš človek. Svoji k svojim!

Mogoče je letos, da spravimo tudi v mestu nekoliko naših ljudi, vsaj 4, v mestni zbor, to bi celo lahko šlo, imamo samo premalo delalnih moči, ki bi vso to stvar dobro uredili. Le premalo se brigajo naši trgovci in rokodelci za narodno reč, ako bi ti bili nekoliko bolj živi udje našega naroda, morali bi tudi gospodje konservativci vse drugačne volilne oklice izdajati, a ne takih, kakoršne je zadnji, v katerem priznavajo edino Italijanom narodnostno pravico v Trstu, in nas Slovence stavijo v eno vrsto z Grki, Nemci, Madjari, kateri vendar so le kolonisti v Trstu, mej tem ko so Slovenci tukaj tudi doma, tako dobro, kakor Italijani. — Čitajte, gospodje, samo imena onih starih tržaških prvakov, kateri so šli leta 1382 v Gradec ponujat Trst nadvojvodu Leopoldu, ali niso imena onih poslancev večinoma slovanska? — Res je, da nekateri gospodje nečejo nič slišati o Slovincih v Trstu; a tega smo Slovenci tudi sami dosti krivi; premalo se brigamo za svojo narodnost, prav je uže, da se brigamo bolj za materialne koristi, toda v tej brigi ne smemo pozabiti tudi drugih moralnih dolžnosti, in prva taka dolžnost je ljubezen do lastnega naroda in podpora njegovih teženj.

Nekaj se sicer obrača na boljše, od zgoraj piše še precej ugoden veter, a nesreča naša je, da radi spimo, posebno kadar se nam dozdeva, da je nevarnost manjša, ali da je celo ni.

Na Barki dne 1. maja.

(Denarjev ko šepin.) Kakor se sliši v Istri v voloskem okraju, jemljó si tamošnji posestniki denarjev na posestva. Veseli glasovi doné po tamošnjih hribih in dolinah: Po denarjal! Kakoršen in od kod je ta denar, tega ne vem, po mojem menenju je slab, če tudi iz prijateljskih rok, ker tisočaki se k malú porabijo, a teško vračajo, to vsak ve. Kaj pa, če je od kakošne sovražne strani? Po moji misli je v pogubo narodu in kvar državi. Dragi prijatelj! kaj počneš, kadar te bodo za vrat držali, storiti boš moral, kar bodo oni hoteli. Suženj bodeš, kadar svoje posestvo drugim zapišeš. Jaz menim, da še malokdo ve, kaj dela, ker se malo poprašuje, *kato* in *čaj*, samo da je denar. Sliši se, ko je stvar izgotovljena, da posojilci ukažejo kmeta oklicati — da kmet ni več gospodar in če mu kedó kaj posodi, vse izgubi. Dragi prijatelj! zdaj vidiš, da si suženj, nisi več gospodar. Mravljinici zabrenó posestniku po životu, ko sliši, da on ni več gospodar. Res da

svoje razširjenosti nekako neizmeren, in Slovanom bode naloga, da ustvarijo filozofijo jezikov. (Vorlesung über slav. Lit. VII.)

Tržaški teritorij (okraj, — dežela pod Trst spadajoča) je bil o raznih dobah različno omejen. Iz XIII. veka se je ohranil starinski mestni pečat s tremi stolpi, tremi vrati in dvema ven strlečima sulicama; spodaj je pisano gotškimi črkami: Tergestum, in okoli pa: »Sistilano, Publica, Castilur, Mare, certos dant mibi fines,« slov. »Sestljan, cesta, gradišče, morje so mi določene meje«. Isti napis in grb enak, onemu plemenite rodovine grofov Torriani, nahaja se na denarjih tržaških škofov. Sestljan vemo kde je, a gde je »Castilur?« Kandler meni, da Rodik; nema dokazov tej trditvi, torej je neverjetna. »Publica« je cesta, ki je držala od nekdanj iz Trsta po Plajdah, pod Mombel (Bombel) na Ketnaro, Ključ, Hudoletu in Ustjovec, Trebiče, Opčine, Prosek. Po tem soditi je »Castilur« oni hribček pri Ključu, kder je c. k. prašnica in kateremu pravijo: *gradišče*. Tam je tudi zdaj še meja tržaškega okraja. Iz leta 1701 opisuje neka listina mejnike na Krasu: »tri križi na Momnem vrhu, Sikava (?) dolina, Jazbinivrb, Pržni dol, Kal, Dolina, znamenje na kameni 809 M, proti Repnem, Burlovica, Kranjski pot, veliki kamen, Dolina pri Briščkih, ograda Brišček proti Opčinam, Prosek, Nabrežina, morje.« Te meje

sila kola lomi, ali pogodbe delati morda v ptujem neznanem jeziku je čudno. Pravijo, da se plačuje po 6%, na leto in na ta način bo v 36 letih plačan dolg in obresti. Ako pa zastane jedno odplačilo, zapade premoženje. Kdor kaj več ve o teh rečeh, naj pojasni, morebiti ni tako hudo, kakor se misli.

Iz koperskega okraja 23. aprila.

(Zmes.) Več slov. zavednih občin na Kranjskem, Koroškem, Štajerskem in Goriškem hiti pošiljati peticije visokej zbornici poslancev na Dunaj, da bi se izvela enakopravnost in premestila graška višja sodnija v Ljubljano. Dolinska občina ni o tem zaostala. Tudi ona je te dni s tako peticijo v vrsto zavednih slovenskih občin stopila. Slava!

Kakor je znano, imela je Dolinska čitalnica dne 19. febr. t. l. besedo v prid siromašnej šolske mladini. Pri tej veselici so nekateri surovi rogovileži ljubi mir kalili tako, da je bila občina in čitalniški odbor prisiljen proti njim tožbo vložiti. Dne 12. t. m. je bila v Kopru pri okrajnej sodnji obravnava. Provročitelji nemira so obsojeni; jeden je dobil en mesec, a drugi dva meseca zapora. Tako je občina in čitalniški odbor otel svojo čast ter si v prihodnje zagotovil javni mir in varnost.

Kakor je slov. svetu tudi znano, sklenol je čitalnični odbor, naj se napravi velikonočni ponedeljek veselica v prid »Narodnemu domu« v Ljubljani. Ta veselica se je bila odložila do maja. A ker je zdaj spomladaj splošna revščina svoj žalostni vrhunec dosegla, in ker poleg te bede še tukajnjemu revežu rubijo za davke vse, do pičice vse in tako, da je groza in strah, odložila se je veselica zopet, in sicer na jesen, ko bodo, če Bog da, boljše časi, kajti letina bogato obeda.

Še nam v ušesih doné očelovske besede našega narodnega boritelja g. Nabergoja, ko se je ob priliki postavljanja taborovega spomenika proti občinskim županom obrnil ter izročeval in priporočeval spomenik v varnost in oskrb, da bode tako tisočletja pričal, da tu je slovanski, lotrinski-habsburške dinastiji udani in zvesti rod. In res, ko bi danes g. Nabergoj v Dolino prišel, vskliknóti bi moral: »vri Dolinčarji so moje besede umeli!« Spomenik je ograjen in s cveticami odličen, k temu pa je največ čest. g. dolinski dekan z besedo in denarjem pripomogel.

V Boljuncu snujejo »Bralno društvo«. Tako je prav, le na noge za izobrazbo in napredek našega ljudstva! »Bralna društva« so koristna in velikega pomena.

Naši Bržanje se veselí železnice »Trst-Hrpele«. Prišla bi prav, osobito za izvažanje izvrstne »bržanke«, pa tudi bi se kaj z delom zaslužilo.

Iz Planine 1. maja.

»Vse za narod, mili dom!«

(Za »Narodni dom«.) Blažena misel, kojo je sprožil cenjeni gospod rodoljub v štev. 92 »Slov. Naroda« o zadevi »Narodnega doma«, padla je na jako rodovita tla, — v plemenito srce sinov majke Slave! Vse hrepeni do vidnega uspeha tega »svetišča« vseh Slovencev, po svoji moči žrtvovati in prej ko mogoče videti, da se vogetnik k temu steburn slovenske vzajemnosti, slovenskega ponosa postavi.

so še zdaj na Krasu, samó od Momnega (Munj) vrha proti južnemu vahu so imajo popolniti mejniki mej Trebičem in Orlekom: Od Momnega vrha čez železnico gre meja v dolino Lobodnice, kder je trebenska jama (la grotta di Trebič) in naprej hrib »na Plaseh, Čičrt (Trebencl pravijo Kičirét), in okoli Lipice pri Zavodih, Japlénce, v hrib Dolgi žleb (na zemljevidu popačeno: Torgu slept) Maček ali Kokuš, nekdanj se je imenoval tudi »tolsti hrib«, Mala Gročnica, Ključ, Gradišče, in dol v bregu pri Riemanjih mej potokoma Kvart in Jaščevec po grih: Šaverjev hrib, Ragonov hrib, Barbinovo brdo v Žavljé do izliva (zdolbe) rečice Resandre in Kačejedne v morje. Kačejedna je popačeno iz kuča ali »koča jedna«, kajti v neke listini škofa tržaškega Andreja Repiča (Rupicius) l. 1572 je brati, da je isti škof podelil svojim bratom mej drugimi posesti tudi v Žavljah »neko hišo« (jurisdictionem ejusdam Domus), torej »jedno kočó.«

Od izliva Resandre (Lesandre) ali od Kačejedne sem proti Trstu so kedaj bile soline tržaške v Žavljah, uže davno opuščene. Nizki močvirni svet v Žavljah je jako nezdrav. Žavljé je menda isto kar »žalje« t. j. nizki breg. Sploh imenujejo sosednji Kraševci »Breg« dolino žavljisko, kder so vasi: Dolina, Kroglice (Kragulje), Boljunc, Zabrežec, Boršt, Riemanje, Log; in izvrstno vino, ki se tu prideluje imenujejo »brežankó«, ženske pa se imenujejo, »brežkice«, kar je treba v govoru dobro ločiti.

(Dalje prihodnjik.)

Da bi se sveti namen prej dosegel, nasvetuje naš vrli narodnjak to le, kar tu še jedenkrat kar mogoče v kratkosti načrtam: »Naj se osnuje na najpripravnijem kraji mej Ljubljano in Trstom velika narodna slovensost na prid »Narodnemu domu« v slovenski stolici — in sicer za velik uspeh kolikor mož dober kup in z najpripravnijimi sredstvi. Na priliko: naj se priredi loterija s prostovoljnimi dobitki, petje, govori itd., in to naj bi se napravilo za mesec avgusta.«

Natančno, kaj in kako, to se vé, določijo prej ko mogoče za to poklicani in uneti rodoljubi, koji se uže davno o tej važnosti posvetujejo, o kojih glavah se je ta zlata misel rodila.

Zategadelj bode zopet lepa prilika truditi se za narodni napredek in dobiček; buditi priprostega kmeta in mu korist in namen tega velevažnega podjetja takoj in pri vsakej priliki razlagati. Isto tako naše mile Slovenke, vrle gospe, gospice in devojke pokažejo, da imajo ozbiljno voljo, kaj na altar narodne ljubezni položiti. Druga bo drugo hotela prekositi — in bodo v to svrhu izvrševalnemu odboru krasne dobitke za omenjeno loterijo pošiljale. Jedna ali druga ima uže lep dar, kojega pokloni; ako ne, napravijo ga njene nežne in pridne roke, — a če drugače ne pojde, žrtvovala se bode kaka nepotrebnost pri »modernej šegi«, in znesek daroval v prid tega podjetja! In kako ponosne bodo potem te vrle Slovenke, kako se bodo njihova blaga srca radovala, da so one kaj za narod pripomogle!

In vi, slovenski rodoljubi! Kaj ne, trudili se bode, kar je le v vaši moči, za povzdigo te slavnosti! Ljudstvu boste prigovarjali in ga umali, da se nje v ogromnem številu udeležijo in blagi namen pospešuje. Vi bogati pa boste globoko v žep segali in »cvenke« ne le kazali, temveč tudi darovali! Dovolj jih je mej vami, koji lahko mnogo darujejo — vsaj, ako daste »srebrnjake« za narodno stvar, nam več koristite, nego da ste samo na svoje imetje ponosni. Bode za to stvar bolj radodarni, nego ste navadno, ako vas ubogi narodnjak pomoči prosi, in vi puhle izgovore rabite, da bi radi pomagali, pa ne morete — — —? itd. Tu ne znamo nobenega izgovora! Treba je izdatne podpore na ponos vseh Slovencev; in tisti, koji lahko da — dolžnost mu je sveta, da mnogo da. Vi živite »mej narodom« in »od naroda«, zategadelj morate tudi »za narod« živeti! Celo borni revež svojo mošnjico razveže — vi raztegnite pa tiste neštevilne predali svoje listnice, da bodo »metulji« za »Narodni dom« prifrčavali! Ne bode farizeji —, kakortistih »13« ostalih, uže veste kde?

Na delo torej! Ako ne moremo val velikih kamenov za »Narodni dom« privariti, — nosimo pa pesek; — potrebujemo ga tudi, ako hočemo kaj trdnega zidati! Dejanj je treba, ne besed, in jako urno do srečnega trenutka dospemo, ko bode naša »sveta reč« na vrhuncu Slave! Ako nemate moči, da bi denarno pomagali, delajte duševno; prigovarjajte, nabirajte kakor bučelice, koje tudi iz malega — veliko in koristno napravljajo! In prej ko pričnemo, toliko urnejše dospemo do zaželenega kraja.

Kakor hitro se tedaj izvrševalni odbor ustanovi, storite kakor vam bo naročeno. Ne govorite, to in tako bilo bi bolje, — dotični možje bodo uže iz skušnje več in boljše vedeli, nego vi od sluha in vida. Le vstrajno delajmo, ne želimo si niti častne hvale, niti osobne česti —, zavest za »narod in dom« kaj storiti, naj bode naša sladka plača. Ni treba misliti, da se morajo precej in pri vsakej priliki »zvezde« deliti —, te bodo tako na sodnji dan z neba padale, še gosteje, nego se zdaj na pral »nemških-jurjev« oprostite »nemčurjev« utrinajo!

Kaj pa kraj za slavnost? Ne bila bi istinito najpripravnija i primerna Postojna, nekako središče Notranjske? Železnica drži skozi, torej brhki »Sokol« in druga slovenska društva, slovenski i slovanski bratje iz Ljubljane, Zagreba itd. lahko dojdejo. Od druge strani zopet naši vrli Tržčanje in Primorci, ki stojé kakor skala, trdni nasip zoper »irredentovskih polentarijev« navale. Veliko število iz Vipavske i Bistriške doline, sploh iz vseh krajev Notranjske bi skupaj hitelo, da bi kar mrgolelo.

Da bi pa tudi »Narodov-Spectabilis« prav uđnol, napravimo na spomin osodepolne »Deschmaninke« — 13. veliki narodni praznik na dan 13. avgusta t. l. ko bode nedelja. Ako nam treba celo za tisti dan častnega meščana iz srede »13« —, izvolimo jim še »mlaj«, katerega prakta kaže in koji to sodrgo tako vedno »trka«!

Kadar pride tedaj odločilni čas: zberite se v ogromnem številu »Narodnemu domu« v Slavo! Pokažite svetu, kaj premorejo Slovenci, ako jim je ozbiljna volja in poznajo svojo zavest in dolžnost!

Pa še jedno prav ponižno, srčno iskreno prošnjo in željo si usojam na čast »Narodnemu domu« izreči. Kaj nel kadar napóči zlata doba

in bode stal v Ljubljani ponos naroda slovenskega: »Narodni dom« —, bode mo tamkaj pol to velečasto streho — čuli jedino le »naš mili, materini jezik«! ne bode tista »tajé-pohruten« mešanica slišati, koja je zdaj, žali v Čitalnici na »dnevnom redu« in naše uho, našo zavest žali. Nam iz dežele to kaj preseda, mi si stolico Slovenske vse drugače mislimo in želimo. Kako začudeno gleda preprosti potnik, koji prvi-krat to sliši!

Postane tedaj Ljubljana v istini »ljubljena in »bela«, ako se ne bode milega nam jezika o svojem lastnem domu sramovala! Vsaj »13« jih je, nič več —; a še ti pojdejo urno preč.

Naše geslo bode: Vse za Narod! in nam od Vsemogočega podarjeni mili jezik slovenski!

Živi »Narodni dom!«

—sl—

Politični pregled.

Notranje deželo.

V državnem zboru se je 23. aprila pričela generalna debata o carinskih tarif; obravnava o njej utegne trajati okoli 14 dni; levičarji bi jo radi zavlekli, zato se je mnogo govornikov vpisalo, a desnica bo uže skrbela, da se ta važna stvar kakor hitro mogoče reši.

V dan 1. t. m. se je obravnavalo o carini na kavo. Levičarji so naglašali, da bo ubogo ljudstvo zaradi te carine trpelo, a koliko imajo oni srca do ubozih, kažejo njih dela, ko so bili oni na krmilo, takrat niso hoteli nič slišati o ubozem ljudstvu. Bolj odkritosrčen je bil Plener, on je rekel, da levica ne more glasovati za carino zaradi tega, ker sedanje vladi neče dati sredstev za nadaljevanje njene politike. — Tržaški poslanec Vucetić je predlagal, naj se znižana carina na kavo pri uvoznji po morji poviša od treh na pet goldinarjev. — Finančni minister je na Plenerjev govor opomnil, da v zbornici ne gre več za to, ali se ima uvesti carina, ali ne, ampak za to, kdo jo ima uvesti. Pri glasovanju se je carina sprejela po predlogu večine.

Vlada je izrekla, da smatra sprejem carinske tarife za kabinetno prašanje; levica bo z malo izjemo zoper tarifo glasovala, da bi vlado vrгла, a tudi ta napad bo brez vspeha.

Trgovinski minister baron Pina je predložil zadnjo sredo državnemu zboru načrt zakona, po katerem bodo iz domače tvarine popolnoma izdelane ladje petnajst let, in le nekoliko izdelane, deset let pridobitnega davka proste.

»Politiki« se z Dunaja piše, da pravosodni minister Pražak strogo zahteva, da morajo sodnije v slovenskih okrajih slovenske vloge sprejemati in jih slovenski reševati. Ministerstvo je storilo trden sklep, da ne bo več dopuščalo, da bi se mu podložni uradniki samovlasno ustavljali, ker deželni jezik, o katerem občni sodniški red govori, ni predmet sodniške razsodbe, kakor nekateri uradniki trdó, da s tem opravičujejo svoje ravnanje, ampak deželni jezik morajo javne gosposke spoštovati. Zato je ministerstvo trdno sklenolo, uvesti disciplinarno preiskavo zoper vsacega uradnika, ki bi se še ustavljaj. Ako bi pa tudi to poslednje sredstvo bilo nevspešno, predložil minister državnemu zboru načrt zakona, ki bi to zadevo uredil.

Graška višja deželna sodnija je v sled ukaza pravosodnjega ministerstva sklenola, da bo sprejemala in reševala vse slovenske vloge i da se ob slovenskih zapisnikih ne bo več spotikala. Vendar enkrat!

Komisija, ki se peča s preuredbo gimnazij, sklenola je 27. aprila, naj se gimnazijalnim vodjem zaukaže, da humanistične predmete v nižjih razredih tako razdele, da jih bo učil en profesor, ki se bo z učenci pomikal v višje razrede, in enako naj se ravna tudi z realističnimi predmeti. V višjih razredih pa naj uči vsak profesor poseben predmet.

V šolskem odseku je zadnjo soboto poročal poslanec dr. Križala o slovenskih šolskih prošnjah in priporočal, naj se sprejmeta ta dva predloga: 1. C. k. vlada se vnovič prosi, naj v srednjih šolah, vzdrževanih iz državnih sredstev, v krajih, v katerih prebivajo Slovenci, za učence slovenskega materinega jezika uvede slovenski kot učni jezik, kolikor dopuščajo sedanjí učni pomočki, in vlada se h kratki prosi, naj ustanovi v Ljubljani samostojno slovensko gimnazijo, sedanjo utrkvistično gimnazijo pa spremeni v gimnazijo z izključljivo nemškimi učnimi jezikom 2. C. k. vlada je naprošena, naj v zavodih, ki so namenjeni vzgoji učiteljev in učiteljic za slovenske šole, uvede slovenščino s začetkom šolskega leta 1882-1883 v večji meri kot učni jezik, nego je bilo to dozdaj, vendar naj za to skrbí, da bo mogoče na teh zavodih nemščine se popolnoma naučiti. — Oba predloga sta bila po daljšem razgovorjanji sprejeta s to premembo, da se je doba, to je šolsko leto 1882-1883 izpustilo.

*) I confini del Territorio: »tre croci scolpite a Mominsperg o Munjiverch, si cava Dolina, Jazbeniverch o Salarschepart, Perichian Dol, Cau, Dolina, 809 M, verso Repen, Burlovizza, Gransche pot, Velichi Camen, Dolina di Brischia, Ograda, Brischia verso Opchiena, Prosecco, Nabrisina« (G. Mainati Cronaca di Trieste).

DOMAČE STVARI.

Mil. škof Janez dr. Glavina je bil 2. t. m. pri »kanoničnem procesu«, kateri se je vršil pri papeževem poslancu na Dunaji. Istega dne je objavila uradna »Wiener Zeitung« njegovo imenovanje na škofovsko stolico v Trstu. V četrtek se je vrnil i prišel večerj v Boršt, rojstni svoj kraj.

Volitve v tržaški mestni zastop. Iz časnikov smo zvedeli, da je bil zadnji nedeljo v borznej dvorani volilni shod vseh štirih volilnih razredov in da se je izvolil volilni odbor, kateremu je prvosednik g. Karol Rittmayer i njegova namestnika g. Karol dr. Porenta in Anton dr. Tomasini. V ožji odbor so bili izvoljeni gg. Benigher dr. Nikolaj, Borghi Alojzij, Clesovich Spiridion, Cosolo Ivan, Ummen Klement, Defacis dr. Josip, Dimmer, vitez Fran, Bekhard Gustav, Eisner vitez Jakob, Lunardelli dr. Klement Pasz P. A., Pollitzer Henrik, Ralli baron Pavel Richetti Evgen, Richetti dr. Ivan, Schivitz Matija, Schollan W., Volpi dr. Anton. Kako se je ta shod sklical, to nam ni znano, če tudi uže nad 20 let spadamo mej volilce; tajnost je sicer lepa stvar, a tu ni bila na pravem mestu. — Društvo »Progresso« uže zelo dela za volitve, hotelo je uže izdati poziv na volilce, ali tiskovna gospodstva ga je zaplenila; čuli smo, da je dihal iz njega nekoliko dvomljiv patrijotizem.

Za volitve delata tedaj dva odbora; oni patriotske stranke ima 100, oni »progresistov« pa 130 udov. Mi zelo obžalujemo, da se ne napravijo za vsak volilni razred *javni shodi*, pri katerih bi se imeli kandidati volilcem predstaviti in svoj program razviti. Treba je možem dobro v obraz pogledati! — Ni dosti, da je anagrafični ured več c. k. uradnikov, ki davke plačujejo i so tedaj po mestnem ustavu volilci, iz imenika volilcev izbrisal, tudi mestni magistrat, pri katerem so vložili reklamacije, zavrnol je njihovo opravičeno tirjatev ter jim odlok še le potem vročil, ko je postavna doba za to uže minola. Uradniki, skoraj sami Slovenci, vložili so utok na mestno zastopstvo; radovedni smo, kako se reši.

Tržaški mestni svet se je v seji 27. aprila zopet pečal s tem, kako bi se Trstu priskrbel voda in sklenolo se je, naj se prebere poročilo dotične specialne komisije, sicer pa vsa stvar prihodnjemu mestnemu svetu prepušti. Sam Bog ve, kolikokrat se je uže ta sklep ponovil, in kolikokrat se še ponovi. — Zadnji četrtek je bil na vrsti predlog gospoda Valovca in tovarišev naj se kamen za tržaški tlak jemlje iz tržaških kamenolomov, ne pa iz milških. Mestna delegacija je predlagala, naj se preide na dnevni red; svetovalec g. Nadlišek pa je predlog živo zagovarjal, vsled česar se je unela dolga debata, ali nazadnje se je vendar sprejel predlog mestne delegacije. Iz tega se vidi, koliko sočutja ima mestno svetovalstvo do domačega prebivalstva.

Tržaška trgovinska zbornica je imela 28. min. meseca sejo, o kateri je bila na dnevnem redu *znižana carina*. Poudarjalo se je sploh, da to znižanje pri kavi in petrolji ni toliko, da bi ubranilo konkurenco z severnimi lukami ter sklenolo, naj se trgovinske zbornice načelnik telegrafično obrne na trgovskega in finančnega ministra, kakor tudi na tržaške državne poslance, da se znižanje poviša. To se je tudi uže drugi dan zgodilo in trgovinske zbornice načelnik se je sam napotil na Dunaj, da to stvar podpre.

Tržaška razstava bo imela tudi akvarijum. Gosp. Waldeck se močno trudi, da ga dostojno uredi. To bo gotovo marsikatero jako zanimalo. Načrt za cesarski paviljon je zgotovljen; delo se takoj začne, paviljon bo krasen in stal bo v sredi mej poslopjema I. in II. — Sestavi se je poseben odsek, ki bo skrbel za primerna stanovanja onim, ki pridejo pogledat razstavo. — Trgovinski minister je zadnji sredo predložil poslanskej zbornici načrt zakona, naj se dovoli za tržaško razstavo 100.000 gld. državnega posojila, katero se ima povrniti še to leto. — Ogrji so zadnje tedne na vso sapo delovali, da skupaj naženejo zdato število razstavnikov in zares, oglasilo se jih je do sedaj 350. Zdaj pa zahtevajo več prostora in odbor je v pravej zadregi.

Razstavo cvetic je ta teden, kakor vsako leto, gospod Maron na svojem vrtu odprl. Ker je ves dohodek namenjen ubogim, gotovo prav obilo ljudstva obišče to razstavo.

Tržaški pododbor »Narodnega doma« je sklenol, da nastavi pušice za nabitje darov v teh le javnih krajih. 1.) V čitalnici, 2.) v srbskem društvu, 3.) v delalskem društvu, 4.) v kavarni Bott, 5.) v kavarni Commercio, 6.) v gostilni pri Jelenu, 7.) v gostilni g. Jerine, 8.) v čitalnici na Proseku, 9.) v gostilni g. Šumana v Skednji, 10.) v društveni

gostilni pri sv. Jarneju, 11.) v gostilni g. Pertota v Rojanu, 12.) v gostilni g. Malalan-a na Opčinah, 13.) v gostilni g. Urbančič-a v Bazovici, 14.) v čitalnici v Dolini, 15.) v gostilni g. Pertota Nabrežini, 16.) pri g. Trobcu v Sv. Ivanu, 17.) v gostilni g. Požuna pri Sv. Andreji.

Imenovanje. Sedanji voditelj tržaške trgovinske sodnije, dr. Defacis, imenovan je prvosednikom tržaške deželne sodnije.

Gosp. dr. Ivan Pitamic, odvetnik, in v Trstu dobro znan rodoljub, poročil se je 28. aprila v Mariboru z gospodično Ireno Maricki pl. Tremoslavovo, hčerko generala. — Menili smo, da se g. dr. Pitamic naseli v Postojni, a zadnji čas je baje sklenol, da ide na Gorenjsko v Radovljico.

Glavni dobiček zajma ljubljanskega mesta je necega Tržačana osrečil.

Tržaški mesarski pomočniki so zadnji sredo odpovedali delo mesarjem. Na njih mesto je vojaštvo dalo 30 vojakov, da ni bilo mesto brez mesa.

Judom se zadnji soboto, ko jim je bil napovedan napad, nič hudega ni zgodilo; vse je bilo mirno; a strah je bil mej njimi velik.

Prodajalnica za javne dražbe (Auctionshalle) se je odprla 1. t. m. v Trstu, via Nuova v hiši Gerolini. Tam se bode prodajalo pod nadzorstvom vladnega komisarja vsakovrstno blago, pohištvo i. t. d., in kdor želi kaj prodati ali kupiti, treba se mu je samo tja obrniti.

Po javnej dražbi se odda napravljenje varstvenih zidov ob cesti mej Trstom in Miramarom 8. t. m. opoldne pri tehničnem oddelku tržaškega mestnega magistrata. Pogoji se lahko pozvedo pri omenjenem oddelku.

Redka riba. Zadnji teden so pri Izoli ujeli in v Trst pripeljali živo redke vrste ribo, katero natoroznanci imenujejo Orthogoriscus mola — pesce luna. Ljudje so jo močno hodili gledat, vagala je 180 kilov.

Kreditni isterski zavod je v letu 1881 dal 392 posojil, ki znašajo 522.000 gld., hipotekarna vrednost pa 1.366.132 gld.; na mestne hiše se je dalo 121.000, na polja pa 180.500 gld.

Občini Kastav in Veprinac ste poslale državnemu zboru prošnjo glede uvedanja hrvatskega jezika na c. k. gimnaziji v Pazinu, c. k. učiteljski v Kopru in c. k. ženskem učiteljski v Gorici; potem glede uvedanja hrvatskega jezika v javne c. k. urede v Istri i na kvarterskih otocih. Naj boste dve vrli občini vzgled vsem drugim hrvatskim občinam.

Iz Komna se nam piše: 23. aprila popoldne se je v Ivanjem gradu nenadoma podrla stena hiše posestnika J. L.; v hipu sta na tleh ležala dva stropa, in polomila se je obilna lepa hišna oprava. K sreči ni bilo nikogar doma, sicer bi se bil težko smrti ognol. — Na poljih in v vinogradih tukaj vse lepo kaže in kmetu bogate prirode obeča.

Ljudske banke namerjava ustanoviti trgovinska zbornica v Gorici. Tak zavod, ako pride v dobre in nepristranske roke, gotovo bi zelo koristen bil.

† Dr. Anton Žigon je umrl predzadnji nedeljo v Gorici. Rajnik je bil v prejšnjih časih mnogo let poslanec v goriškem zboru in unet narodnjak. Nemila usoda mu je življenje ostrupila ter ga v prezgodnji grob položila. Naj v miru počiva!

Prva toča je padla v nekaterih krajih na Goriškem 29. aprila, pa znatne škode — hvala Bogu — ni napravila.

Prošnja goriškega deželnega odbora, katero smo zadnjič omenili, glasi se tako le: »Uže mnogo let ni deželni odbor te poknežene grofije nobene prilike v nemar pustil, da bi visoko vladno napotil, naj v srednjih solah uvede narodna jezika, italijanski in slovenski, ko učna jezika. O tej zadevi se je vložilo uže mnogo prošnji, ki so se upirale na soglasni sklep sej od 27. marca 1863, 22. decembra 1866, 6. decembra 1872, 27. septembra 1878 in 30. julija 1880.

Deželni odbor se je dalje nadejal, da člen 19. državnih osnovnih zakonov ne sme ostati mrtva črka; upali smo, da se vendar enkrat uže uvidi, da se ta prošnja upira na pravico v ustavi priznana, upali smo, da se usliši tudi iz didaktičnih razlogov, katerih važnost se ne more tajiti, posebno iz teh le: v ljudskih solah se podučuje zgoli v narodnih jezikih; učenici, ki se v srednjih solah podučujejo v nemškem jeziku, prisiljeni so tedaj, učiti se v njim neznanim jeziku, tudi predmeti so jim neznani in zato ne morejo umeti onih predmetov, katerih in v katerih se uče, tako, da jim ni le težko, temuč skoraj nemogoče, dospeti do tiste popolnosti, do katere morejo dospeti le tisti mladeniči, ki imajo to prednost, da se podučujejo v *tistem* jeziku, ki ga sami govoré ter ga tudi njihovi učitelji kakor svojega rabijo. In resnično tudi

Nemcem, ako bi prisiljeni bili, obiskavati srednje šole, v katerih bi bil učni jezik italijanski ali slovanski, zaviral bi dober napredek, kakor je resnično to pri Slovencih in Italijanih, ker so ti obsojeni, da se jim pouk deli s posredstvom nemškega jezika.

Deželni odbor, kakor tolač težnji lastnih narodnosti, nikoli ni opuštal ponavljanja, da znanje nemškega jezika ni le koristno, temuč našej mladini tudi potrebno, i da se more tedaj zahtevati, da se jej pri javnem poduku vzvišeno mesto da.

To se ne dá tajiti, kakor tudi to ne, da se more nemški jezik, kakor vsak drug, učiti in podučevati, da ni potreba, da bi bil na realki in v gimnaziji učni jezik k ljubju členu 19. državnih osnovnih zakonov in velike škodi pri podučevanju.

Po poročilih javnih listov je to važno prasanje predmet razpravljanja v podučnej komisiji poslanske zbornice. Podpisani deželni odbor ne more ozbiljne odgovornosti prevzeti, da bi molčal; on se tedaj z največjim zaupanjem obrača na visoko vladno najpopolnejše priporočiti, da uvede na goriških srednjih solah paralele z narodnima učnima jezika, namreč italijanskim za Italijane, in slovenskim za Slovence.

To prošnjo je poslal goriški deželni odbor državnemu poslancu, dr. Tonklicu, kateri jo je uže oddal na dotično mesto.

Vabilo k veselici, katero priredé v nedeljo dne 7. maja 1882. Goriški dramatični letanje z vdeležbo gospé Lucile Podgornik-Tolomej v Sežani v dvorani g. vit. Scaramanga. Program: 1. Ipavec. — »Danica«, možki zbor. 2. Pozdrav. 3. Ant. Förster. »Po jezeru«, koncertna ilustracija za glasovir. 4. Boris Miran. — »Ljudmila«, deklamacija. 5. Avg. Leban. — »V tili noči«, možki zbor. 6. F. Chopin. — Fantasi-Improptu za glasovir. 7. »Dva gospoda pa eden sluga«, šaloigra s petjem. — Vstopnina: 40 kr., otroci plačajo polovico, sedež 20 kr. — Ker je čisti dohodek odmenjen za »Narodni dom« sprejemali se bodo hvaležno večji darovi. Začetek točno ob 8. uri zvečer. — Beseda bo pri vsakem vremenu.

Vinsko razstavo napravi dornberško vinarsko društvo 7. t. m. Odpre se razstava ob 10. uri popoldne.

Ljubljanskim županom je izvoljen gospod Peter Grasselli s 15 proti 11 glasom; 2 listka sta bila prazna, njegovim namestnikom pa g. F. Fortuna.

Mnogo slovenskih občin je zopet poslalo prošnje državnemu zboru glede enakopravnosti slovenskega jezika v solah in uradnih in premeščanja višje deželne sodnije iz Grada v Ljubljano.

»Ljudski glas«. Prvo številko tega novega časnika, ki izhaja v Ljubljani vsak mesec dvakrat, in sicer 1. in 16. vsacega meseca ter ga vredeje prejšnji »Slovenec« urednik, g. Haederlap, dobili smo te dni. Program je mnogoobsežen, ter obeča pospeševati vsestranski napredek in blagostanje vsega naroda in koristiti v prvi vrsti obrtniškem in kmetiškemu stanu. Velja do konca decembra 2 gld. za 4 meseca 1 gld.

Vinarska šola v Mariboru, izvrsten zavod, objavila je izkaz o svojem 10 letnem delovanju. Iz tega povzemamo, da se je izučilo tam 400 oseb vinarstva, sadjarstva in kletarstva. Vseh stroškov je bilo 221.361 gold., dohodkov pa 76.767 gold. Primankljaj se je pokrtil iz deželnega zaklada.

Goriški gospodarski list je priobčil v 4. št. te-le sestavke: 1. Kako okužljivo moč ima »vranečni prisad« in kako se je dolžno vesti ljudstvo napram temu. — 2. O spomladanskih mrazovih. — 3. Skupna razstava mlekarstva v Trstu. — 4. Vinokletarjem. — 5. O hranitvi rastlin. — 6. Iztrebljevanje na trtah. — 7. Oznanilo. — 8. Vabilo.

»Vrtec« za mesec maj je prinesel te le sestavke: 1. Medlečji cvetici (pesen). 2. Pod orehom (povest). 3. Obogateli trgovci (povest). 4. Na poti (pesen s podobo). 5. Previdnost (povest). 6. Mačka, miš in miška (basen v vezanej besedi). 7. Nabita puška (povest). 8. Samota (s podobo). 9. Čudna skrinjica (povest). 10. Radovljica (zgodovinski obrazec). 11. Kuhinjska sol (prirodopisni sestavek). 12. Slovstvene stvari. — »Vrtec« prinaša vedno slovenske mladini jako dobre in v prav lepem, lahko umljivem jeziku pisane članke. Živo priporočamo slovenskim roditeljem, naj ga oskrbe svojim otrokom, ker jim bo velik dobitnik le v otroških letih, temuč tudi v moška leta jim bo kazal pot zadovoljstva, rodoljublja in sreče, ker vsak otrok bo ta časnik rad in z vedno večjim veseljem prebral, s tem pa si um bistril i srce blažil.

Popravek. Predor so »Gotharda« se ni, kakor smo po pomoti zadnjič poročali, slovesno odprl 22. aprila, nego se bo še le 22. maja.

Poslanska zbornica je zadnji sredo sklenola, da ima biti carine prosto žito pri uvoznju po morji na Gorisko in v Gradisko, v Trst in skolico, v postojnski politični okraj, v Istro, Dalmacijo in Hrcegovino.

Državni finančni minister, g. Selavi je odstopil. Vzrok tega odstopa so brez dvombe bosniško-hrcegovinske zadeve, v katerih je imel malo sreče.

Baron Walterskirchen je bil skoraj soglasno zopet izvoljen v državni zbor. Volilci so tedaj nemško-narodnej stranki dali nezaupnico.

V središčnem klubu je Zallinger predlagal, naj bi se državni zbor ne odložil, dokler obrtni odsek ne pretrese *sakona o sadrugah*. Ako bi pa to ne bilo mogoče, naj ostane obrtni odsek zbran, dokler ne reši tega prasanja.

Nekateri levičarji delajo na to, da bi *levica državni zbor zapustila*, ali da bi levičarji vsaj na jesen ne prišli v zbor. To je zadnja slamičica, za katero grabijo levičarji, s tem se pa še le bolj razprše, in če jih ne bo v državni zbor, razpiše vlada nove volitve, i marsikateri nov mož pride v zbor.

V ustavovernej stranki je polom in obup. »Wiener Allgemeine Ztg.« je prišla do prepričanja, da je ustavoverna stranka mrtva, tako mrtva, da je nobeden ne obudi več. Zato se je obrnola na *dr. Fischafa* v Emersdorf, naj on nasvetuje, kaj je zdaj storiti. Nu, Fischaf jim je svetoval, naj storé mir s Čehi i naj bodo pravični vsem narodnostim. »Wiener Allgemeine« zdaj res priporoča to, ali odkrito bodi rečeno, da do nje nemamo pravega zaupanja, ker jo je lreznupnost, ko je ugledala strašne besede: »mene, tekel, upharsin«, na to novo pot privedla, i ker sama ne zakriva zahtevanja, da Nemci morajo v državi na prvem mestu stati, i da sedanje ministerstvo mora odstopiti i napraviti prostor njenim pristašem. Ona se vara, če meni s tem kaj doseči, sedanje ministerstvo stoji pretrdno i nema nobenega vzroka odstopiti, drugi narodi pa tudi nemajo volje dajati Nemcem predprave; vsi smo enaki, to je zdaj prvo načelo in od tega za las ne odstopimo.

Vojaštvo se ima bistveno preurediti, trdi se, da se 80 pešnih rezervnih komand preuredi v enoliko pešnih polkov, da se tedaj število pešnih polkov poviša na 160, in da se imajo ustanoviti tri vojaške komande, ki bodo imele svoje sedeže v Pragi, Gradci in Budapeštu. S tem, tako trdijo, zljajša se bistveno mobilizacija in odstranijo se nasprotja pri ukazih v miru in vojni, kar bode jako koristno.

V nekaterih rudnikih na Češkem je ustavilo minolega tedna na tisoče delalcev svoje delo, zahtevali se višje plačilo. — Zdaj pa so se večidel zopet dela poprijeli.

V Splitu na Dalmatinskem se godé nezasišane reči. Znano je, da je deželni zbor zloglasnega splitskega župana Bajamontija odstavil ter zoper njega zaradi brezvestnega ravnanja s občinskimi premoženjem preiskavo zahteval. Zlat pa je županijski upravnik Bajamontiju iz občinske blagajnice odštel 9500 gld. »Narodni List« hudo šiba tako brezvestno počenje, zahteva preiskavo in kliče: Fiat justitia!

General Dahlen je izdal razglas, v katerem pozivlja vse begune, naj se do 20. t. m. vrno domu in pri oblastnih oglase. Nobeden se ne bo kaznoval, ki se je udeležil upora, ako ni kriv drugih zločinov. Zoper navadne hudo-delce pa se ho po zakonu postopalo.

Upor v Hrcegovini je sicer zadušen, le tu pa tam se še časi prikaže kaka tropa, ki iz dalečine puške sproži i potem ubegne. Ljudstvo se je v več krajih uže vrnilo domú i dela poprijelo.

Vnanje države.

Kronanje ruskega carja bode v Moskvi v drugej polovici meseca avgusta.

Na Ruskem se delajo velike priprave za kronanje Aleksandra III. Ruski velikaši pridejo v narodnej opravi, katera se uvede tudi na dvoru, v vojski in uradništvu; pridejo deputacije tudi iz Azije. Kitajsko bo zastopal mandarin Cengi, Kiwo sam nje vladar s prvimi dostojanstveniki, tako tudi bukarski emir; iz Merva i Perzije pridejo posebne deputacije.

Bulgarski knez Aleksander je prišel 30. aprila na Dunaj, kder ostane nekoliko dni, potem pa pojde v Peterburg in Darmstadt; glas je počil, da se ne misli več v Bulgarijo vrniti.

Nemški državni zbor se je odprl zadnji teden; važnih stvari ne pride na dnevni red; najživahnjejša razprava bo o monopolu tobaka, ker Bismark na vsak način hoče, da pride tobak v državno samoprodajo, zbornica pa ne kaže volje, da bi mu ustregla.

Iz Orana se poroča, da so konjiki Si Slimana napadli francosko znanstveno komisijo, ki se je na jugu Meherije pečala s topografičnimi deli, in 40 oseb umorili, 40 pa ranili. Vojači so prišli sicer Francozom na pomoč, a bilo je uže prepozno.

